

Vu lan và miền “Mây trắng” của Nguyễn Đức Sơn

ISSN: 2734-9195 11:07 26/08/2026

Có lẽ đó là phần đẹp nhất nằm bên ngoài Mây Trắng. Bởi không phải cuộc chia ly nào trong đời cũng cho chúng ta cơ hội tỉnh dậy để biết tất cả chỉ là một giấc mộng. Rồi mùa Vu Lan sẽ qua, hoa hồng sẽ héo, mây trắng vẫn bay.

Mỗi mùa Vu Lan về, người ta thường nhớ đến hoa hồng. Người còn mẹ cài hoa đỏ, người mất mẹ cài hoa trắng.

Trong cõi vô thường, có khi khoảng cách giữa một đóa hoa đỏ và một đóa hoa trắng chỉ là một sát-na.

Nguyễn Đức Sơn từng đi qua khoảng cách ấy trong một giấc mộng.

Trong tập thơ Bọt Nước, xuất bản năm 1965, có một bài thơ mang tên Mây Trắng. Ngay dưới nhan đề, tác giả ghi một dòng ngắn: “viết sau đêm nằm mộng”.

Dòng chữ ấy chính là chiếc chìa khóa để bước vào bài thơ.

Trong giấc mộng, Nguyễn Đức Sơn thấy mẹ qua đời. Nếu chỉ đọc những câu thơ mà không chú ý đến dòng ghi chú của tác giả, người ta rất dễ tưởng đây là tiếng khóc của một người con vừa chịu tang mẹ. Nhưng từ những tư liệu hiện có trong Bọt Nước, Nguyễn Đức Sơn có chỗ nhắc đến cảnh “cha mẹ anh em còn đông đủ”. Võ Phiến, khi viết về thơ Nguyễn Đức Sơn, cũng từng lưu ý đến chi tiết này và đặt vấn đề phải chăng nhà thơ chỉ nằm mộng thấy mẹ qua đời.

Bởi vậy, Mây Trắng mang một nghịch lý đặc biệt: nhà thơ đi đến tận cùng nỗi đau mất mẹ từ khi sự mất mát ấy còn nằm trong một giấc mộng.

Đọc Mây Trắng giữa mùa Vu Lan, ta chợt nhận ra một ý nghĩa rất gần với tinh thần báo hiếu: đôi khi phải thoáng nhìn thấy sự mất mát, con người mới giật mình nhận ra giá trị của những gì mình đang có.

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Vô thường là điều người học Phật nghe rất nhiều. Ta biết có sinh thì có diệt, có hội ngộ thì có chia lìa. Ta biết cha mẹ rồi sẽ già, chính mình rồi cũng già. Nhưng hiểu vô thường bằng ý niệm và thực sự chạm vào vô thường bằng trái tim là hai chuyện khác nhau.

Phần lớn chúng ta vẫn sống như thế còn rất nhiều ngày mai.

Hôm nay bận thì mai về thăm mẹ. Cuộc điện thoại hôm nay chưa gọi thì ngày mai gọi. Một bữa cơm chưa ngồi cùng cha mẹ thì để hôm khác. Một câu thương chưa nói thì vẫn nghĩ còn nhiều dịp để nói.

Chỉ qua một đêm nằm mộng, Nguyễn Đức Sơn đã bị đẩy đến tận cùng của một cuộc chia ly. Trong mộng, ông trở về đất cũ với khăn tang trên đầu, đứng bên mộ mẹ, bước giữa phố phường và chợt thấy những mái nhà còn có mẹ là một hạnh phúc. Ông nhớ những đêm mẹ thức cho con ngủ, những ngày mẹ chịu đói để con được no, chịu lạnh để con được ấm.

Và ông viết một câu thật đơn sơ mà đau:

“Mẹ chết đi rồi con mới thấy”

Cái đau nằm ở hai chữ “mới thấy”.

Mẹ mất rồi mới thấy.

Vắng một người rồi mới nhận ra sự có mặt của người ấy từng lớn lao đến nhường nào. Căn nhà im tiếng rồi mới nhớ một tiếng gọi. Chiếc ghế bỏ trống rồi

mới hiểu từng có một người ngồi đó đợi ta trở về.

Đó cũng là điều khiến Mây Trắng, hơn nửa thế kỷ sau, vẫn có thể được đọc như một tiếng chuông trong mùa Vu Lan.

Xin được giới thiệu nguyên văn bài thơ theo bản Bọt Nước:

Mây trắng

(Viết sau đêm nằm mộng)

Mẹ chết từ thu lá rụng vàng

Con về đất cũ vấn khăn tang

Mẹ ơi con điếng người bên mộ

Trần trọc đêm dài con khóc than.

Từ đó còn gì lưu luyến nữa

Lạnh lùng con sống chuỗi ngày đơn

Mẹ ơi biết mấy nơi phương phố

Con bước chân lên đếm tủi hờn.

Hồ hững bao người đâu phải mẹ

Nghẹn ngào con khóc những đêm mưa

Mẹ ơi năm tháng rồi ra cũng

Con sống hình như để sống thừa.

Bước giữa phố phường mưa gió để

Nghe cười thiên hạ những nhà vui

Bao nhiêu mái tóc bằng con đó

Mẹ nghĩ làm sao chẳng ngậm ngùi.

Họ cũng như con thời trẻ dại

Một thời trẻ dại đã qua đi

Có người mẹ đứng nhìn con ngủ

Sờ trán cười nhưng chẳng nói gì.
Mẹ chết đi rồi con mới thấy
Lòng dâng rào rạt nguồn thương yêu
Nhớ rằng có bận từng đêm trắng
Mẹ thức cho con ngủ được nhiều.
Mẹ khổ cho con được sướng vui
Con no mẹ đói vẫn tươi cười
Áo đơn mẹ nhịn cho con ấm
Và biết bao nhiêu nữa kiếp người.
Hình bóng ngày xưa khuất núi rồi
Còn đây khăn trắng vấn đầu thôi
Còn đây một mảnh hồn đơn chiếc
Như cánh chim cô bật cuối trời.
Con nguyện thề ghi sâu ký ức
Huyệt dài bóng xế lấp đời con
Lạy trời cho mẹ hồn siêu thoát
Phảng phất về đây thương nhớ con.
Hai cỗi bao giờ được gặp nhau
Tóc xanh dù trắng đến bạc đầu
Làm sao quên được sao quên được
Mẹ ở đâu rồi trên biển dâu

Nguyễn Đức Sơn

Đọc hết *Mây Trắng*, điều còn lại không chỉ là nỗi buồn. Sâu hơn, đó là sự thức tỉnh của tình thương trước viễn cảnh mất mát.

Tranh "Nhà thơ Nguyễn Đức Sơn (1937-2020)"
của Trần Thế Vinh

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Trong giấc mộng, Nguyễn Đức Sơn tưởng tượng cả một đời mình sau ngày không còn mẹ. Nỗi mất mát ấy lớn đến mức ông viết:

Con nguyện thề ghi sâu ký ức

Huyết dài bóng xế lấp đời con

“Huyết dài bóng xế lấp đời con” có lẽ là một trong những câu thơ ám ảnh nhất của Mây Trắng.

Năm huyết ấy chỉ hiện hữu trong giấc mộng. Nhưng bóng xế của nó đã phủ lên cả một đời người con. Cái chưa xảy ra lại khiến nhà thơ nhìn thấy điều đang hiện hữu. Sự mất mát trong mộng đánh thức tình thương ngoài đời thực.

Nghĩ cho cùng, con người thường chỉ nhận biết sâu sắc giá trị của một điều khi đứng trước khả năng mất nó.

Một giấc mộng về cái chết, nếu khiến ta tỉnh dậy biết thương người đang sống, thì giấc mộng ấy không chỉ là một cơn ác mộng.

Nó có thể là một tiếng chuông.

Vu Lan và những người còn được cài hoa đỏ

Mùa Vu Lan, chúng ta thường xúc động trước những người cài hoa trắng, bởi phía sau đóa hoa ấy là một khoảng trống không gì thay thế được.

Nhưng có lẽ Vu Lan còn có một lời nhắc cấp thiết hơn dành cho những người đang được cài hoa đỏ.

Người mất mẹ đã không còn cơ hội trở về để thương mẹ thêm một lần nữa. Người còn mẹ thì vẫn còn cơ hội.

Còn một người để gọi điện.

Còn một mái nhà để trở về.

Còn một bữa cơm để ngồi chung.

Còn một bàn tay đã nhăn để mình nắm lấy.

Còn một câu xin lỗi chưa quá muộn.

Còn một lời thương chưa phải nói trước di ảnh.

Hai chữ “còn mẹ” nghe bình thường biết bao khi mẹ vẫn còn. Nhưng đến một ngày, có thể người ta mong đổi rất nhiều thứ chỉ để được nghe lại một tiếng gọi quen thuộc.

Đạo Phật nói đến vô thường không phải để con người bi quan trước cuộc sống. Ngược lại, chính vì mọi thứ không tồn tại mãi nên sự hiện hữu trong giây phút này mới trở nên quý giá.

Biết hoa sẽ tàn nên hoa đang nở mới đáng nâng niu.

Biết người sẽ đi nên lúc còn ngồi bên nhau mới đáng trân trọng.

Biết cuộc hội ngộ hữu hạn nên một bữa cơm bình thường với cha mẹ cũng có thể là một hạnh phúc rất lớn.

Mây trắng vẫn bay

Nguyễn Đức Sơn không đặt tên bài thơ là Khóc mẹ, Mất mẹ hay Nhớ mẹ. Ông gọi bài thơ là Mây Trắng.

Trong thế giới thi ca Nguyễn Đức Sơn, mây, núi, cỏ cây, trời đất và cảm thức hư vô thường trở đi trở lại. Mây trắng đẹp nhưng không đứng yên. Vừa ở trên đỉnh núi này, chốc lát đã trôi sang một phương trời khác.

Đời người cũng vậy.

Cha mẹ và con cái gặp được nhau giữa cuộc đời là một nhân duyên sâu nặng, nhưng gặp được nhau không có nghĩa là giữ được nhau mãi.

Một ngày tóc mẹ bạc.

Một ngày lưng cha còng.

Một ngày căn nhà vẫn còn nguyên mà thiếu một tiếng người.

Đến lúc ấy, dù đã đi hết nửa đời, người ta vẫn có thể bỗng thấy mình nhỏ lại như một đứa trẻ không biết đường về.

Bởi vậy, Vu Lan không chỉ là mùa của ký ức.

Vu Lan còn là mùa của hiện tiền.

Mẹ còn, hãy biết mẹ còn.

Cha còn, hãy biết cha còn.

Đừng đợi đến khi một người trở thành di ảnh mới ngồi thật lâu trước mặt người ấy. Đừng đợi đến khi một giọng nói chỉ còn trong ký ức mới ao ước được nghe thêm một lần.

Một cuộc điện thoại, một bữa cơm ngồi cùng nhau, một lần trở về, hay đôi khi chỉ là ngồi yên bên cha mẹ và thực sự có mặt, cũng đã là một cách báo hiếu.

Bởi tình thương không chỉ nằm ở điều ta cất giữ trong lòng. Tình thương cần được biểu hiện khi người mình thương vẫn còn có thể nhận được.

Nguyễn Đức Sơn đã tỉnh dậy sau đêm nằm mộng.

Khăn tang biến mất.

Nấm mồ biến mất.

Và mẹ vẫn còn.

Có lẽ đó là phần đẹp nhất nằm bên ngoài Mây Trắng. Bởi không phải cuộc chia ly nào trong đời cũng cho chúng ta cơ hội tỉnh dậy để biết tất cả chỉ là một giấc mộng.

Rồi mùa Vu Lan sẽ qua, hoa hồng sẽ héo, mây trắng vẫn bay.

Nhưng nếu từ bài thơ được viết sau một đêm nằm mộng hơn nửa thế kỷ trước, một người con hôm nay chợt nhớ gọi về cho mẹ, một người đang xa cách cha chợt muốn bước về nhà, một người quá bận rộn chợt hiểu rằng bữa cơm với cha mẹ không phải điều có thể trì hoãn mãi, thì Mây Trắng vẫn đang tiếp tục cuộc đời của nó.

Và có lẽ đó cũng là một cách để đọc Nguyễn Đức Sơn trong mùa Vu Lan:

Đừng chờ mất mẹ mới thương mẹ.

Đừng chờ chia lìa mới biết quý sum vầy.

Bởi giữa một đóa hoa hồng đỏ và một đóa hoa hồng trắng, đôi khi chỉ cách nhau một sát-na vô thường.

Mùa Vu Lan, kính nguyện cha mẹ hiện tiền thân tâm an lạc, phước thọ tăng long. Kính nguyện cha mẹ nhiều đời cùng cứu huyền thất tổ nương nhờ thiện duyên, nhẹ bước về cõi an lành.

Tác giả: **Thích Ngộ Chánh**

Tư liệu tham khảo: Nguyễn Đức Sơn, Bọt Nước, Mặt Đất xuất bản, 1965; Võ Phiến, tư liệu phê bình về Nguyễn Đức Sơn.

Nguyên văn bài thơ “Mây Trắng” được đối chiếu theo các trang 23-25 của bản Bọt Nước.